

УДК 378.091.3:[37.091.12:159-051

ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГІВ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХОВИХ ПСИХОЛОГІВ

Вінтюк Ю.В.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті здійснено спробу розглянути особливості та хід застосування тренінгів особистісного розвитку в навчальній роботі зі студентами-психологами. Здійснений огляд наукових публікацій за обраною темою, в результаті з'ясовано тематику і підходи до використання тренінгів у навчальному процесі. Розглянуті особливості застосування тренінгів особистісного розвитку в процесі підготовки фахівців у ВНЗ. Висвітлена специфіка проведення тренінгових занять зі студентами-психологами. Зроблені висновки з проведеної роботи і намічені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: компетентнісний підхід, формування професійної компетентності майбутніх психологів, формування конкурентоспроможності, тренінг особистісного розвитку.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців у ВНЗ в сучасних умовах, із застосуванням компетентнісного підходу, вимагає переорієнтації навчального процесу, спрямованої на збільшення у ньому практичної компоненти. Це зумовлено, зокрема, тим, що в ході навчання майбутні фахівці повинні опанувати не тільки наявні теоретичні знання, але й практичні способи їхнього застосування, виходячи з вимог конкретної професійної діяльності. Сказане повною мірою стосується і підготовки майбутніх фахових психологів, оскільки, як свідчить наявний досвід педагогічної діяльності з їхньої підготовки, володіння теоретичними знаннями разом із найновішими практичними способами їхнього застосування дозволяє забезпечити студентам даної спеціальності належний рівень професійної компетентності. Звідси постає необхідність забезпечити їм належну підготовку до практичної діяльності за обраним фахом, у відповідності з вимогами сучасної освіти і запитами повсякденної практики. Вказана обставина зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи: висвітлити особливості та хід застосування тренінгів особистісного розвитку в навчальній роботі зі студентами-психологами.

Завдання дослідження:

- здійснити огляд наукових публікацій за обраною темою; з'ясувати тематику і підходи до використання тренінгів у навчальному процесі;
- розглянути особливості застосування тренінгів особистісного розвитку в процесі підготовки фахівців у ВНЗ;
- висвітлити специфіку проведення тренінгових занять зі студентами-психологами;
- зробити висновки з проведеної роботи і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Дана робота є продовженням низки досліджень із формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів у вищій школі в сучасних умовах, які відображено у попередніх публікаціях (див., напр.: [1–5] та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковці, що займаються розробкою проблеми підготовки фахівців у ВНЗ в сучасних умовах, доволі часто звертаються до розгляду різних аспектів застосування тренінгових технологій при пошуку можливостей її вирішення. З огляду на

необхідність виконання поставлених у даній роботі завдань, передусім заслуговують уваги публікації: Л.Е. Орбан-Лембрик [9], де розглянуті загальні теоретичні питання застосування тренінгів; О.Я. Митник [8], А.С. Шапошнікової [22], в яких висвітлені питання застосування тренінгів у процесі підготовки конкурентоспроможних фахівців; Є.К. Клімова [7], Д.М. Рамендика [12], Ю.О. Святенко [13], Й.В. Шевцової [21], в яких розглянуто тренінгові технології особистісного зростання; В.Г. Пузікова [11], К. Фопеля [18], де висвітлено різні аспекти проведення тренінгів; Е.М. Семенової [14], Е.В. Сидоренко [15], в яких наведено конкретні тренінгові методики розвитку певних якостей особистості; К. Фопеля [17; 19; 20], де розглянуто питання сумісної взаємодії при організації і проведенні тренінгів; а також збірники методик різних авторів за ред. Н.Ю. Хряцовой [10] та Л.Б. Шнейдер [16].

Як видно з наведеного переліку, в працях сучасних вчених розглянуто широке коло питань, що стосуються як теоретичних, так і практичних аспектів застосування тренінгів у процесі підготовки фахівців у ВНЗ в сучасних умовах; наведена у них інформація дозволяє отримати необхідну базу для проведення даного дослідження. Здійснений огляд літературних джерел за темою дослідження не наводиться, оскільки цього не дозволяє зробити обмежений обсяг даної публікації; одержані відомості використано в ході підготовки і проведення власного дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що різні аспекти проблеми застосування тренінгових технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ в сучасних умовах висвітлені достатньо повно, інформації про застосування тренінгів особистісного розвитку для підготовки майбутніх фахових психологів виявлено не багато. Зокрема, залишаються не з'ясованими як деякі теоретичні питання, так і способи та особливості практичного застосування тренінгів для вирішення завдань навчально-виховного процесу при підготовці майбутніх фахових психологів; що спонукає до проведення самостійного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для студентів, що навчаються у Національному університеті «Львівська політехніка» за спеціальністю «Психологія», під час практичних за-

нять проводять тренінги різного спрямування, в ході викладання різних навчальних дисциплін. Це, передусім, тренінги розвитку професійно значущих якостей особистості: спілкування, емпатії, сенситивності, безконфліктної взаємодії, креативності та ін. На четвертому році навчання вони вивчають спеціалізований курс “Основи тренінгової діяльності”, де одержують необхідні теоретичні знання та підсумовують набутий попередній досвід.

Проведене дослідження полягало в узагальненні досвіду застосування тренінгів особистісного розвитку, які проводилися під час практичних занять із курсу “Психологія конкурентоспроможної особистості” [6], і були спрямовані на розвиток професійно важливих якостей, необхідних для здійснення успішної діяльності у ринкових умовах. Даний предмет викладався протягом двох останніх навчальних років студентам-магістрам 1-го року навчання в якості вибіркової дисципліни (в обсязі 16 год. лекційних і 32 год. практичних занять). Отже, в даному випадку означена проблема розглядається на конкретному прикладі, а саме з позицій специфіки викладання даного навчального курсу.

Викладання курсу “Психологія конкурентоспроможної особистості” передбачає виклад необхідного теоретичного матеріалу, що реалізується під час лекційних занять; за кожною з тем курсу заплановано проведення практичних занять, особливістю яких є застосування тренінгів для розвитку певних необхідних якостей. При розробці практичних занять із використанням тренінгів особистісного розвитку за основу було взято навчально-методичний посібник Ю.О. Святенка [13], проте вправи до кожної з тем були підібрані з різних джерел, а також розроблено нові, у відповідності до вимог тематики курсу, що викладався студентам. Зокрема, про доцільність використання такого підходу до організації занять автор зазначає: “Розвиток особистісно-професійних якостей практичного психолога, насамперед потребує достатньої кількості практичних та включення тренінгових засобів навчання у структуру різних курсів. Таким чином, застосування тренінгів особистісного зростання сприяє пізнанню та розвитку особистісного потенціалу студента-психолога як необхідної передумови становлення його професіоналізму та конкурентоспроможності” [13, с. 5]. Мета запропонованого автором тренінгу полягає в формуванні у студентів компетенцій, необхідних для мобілізації внутрішніх резервів психіки та особистісного зростання, вироблення навичок конструктивної взаємодії, рефлексії, роботи з клієнтами, сумісної взаємодії тощо.

Враховуючи те, що задіяні студенти навчалися разом не перший рік, і були вже достатньо обізнані як з теоретичними питаннями застосування тренінгів, так і практичними аспектами, традиційні вправи: “Знайомство”, “Моє ім'я”, “Хто Я?” та інші подібні їм не пропонувалися. Передусім вони висловили свої побажання щодо змісту і особливостей викладання курсу, а також того, що саме вони хотіли би набути в результаті його вивчення. Далі, після оголошення і розгляду розподілу ролей, принципів і умов проведення тренінгу, їм було запропоновано провести риту-

ал психологічного настроювання на продуктивну роботу (чого раніше їм не пропонували).

Оскільки перша лекція з даного курсу присвячена викладу сутності явища конкуренції, її видів та проявів, на практичних заняттях студентам були запропоновані відповідні вправи, щоб з'ясувати, наскільки вони обізнані з проявами даного явища у повсякденному житті та як ставляться до нього. Зокрема, запропоновані наступні вправи: “Моє ставлення до всеможливих змагань”, “Що допомагає мені досягати бажаного у житті”, “Що я вважаю успіхом у житті”, “На що я здатний задля досягнення успіху”, “Що мені необхідно для досягнення успіху в професії і у житті” та ін. Кожна з вправ мала своє призначення, певну структуру та визначену послідовність проведення, як приклад далі наведено одну з них.

Вправа «Моє ставлення до всеможливих змагань»

Мета: з'ясувати ставлення учасників до різноманітних змагань.

Інструкція: кожен по черзі повинен висловити своє ставлення до всеможливих змагань, які доводилося спостерігати (вболівати), або ж самому брати участь. Чи часто це траплялося? Наведіть приклади. Поясніть власне ставлення: чому це явище викликало інтерес, чи є ви вболівальником, чи маєте улюблену спортивну команду або ж якусь іншу групу. Якщо ставлення було байдужим чи негативним, поясніть чому.

Чи любите дивитися телепередачі, в яких відбуваються змагання між спортсменами, фахівцями або потенційними талантами: танцюристами, співаками, кухарями та ін. Чи впадаєте ви в азарт?

Чи хотіли би самі взяти участь у змаганнях? Яких саме?

Обговорення: як розподілилися думки у групі; які змагання учасники спостерігають найчастіше; як переважно ставляться до них; чи відвідують спортивні змагання; які змагання найчастіше дивляться по телебаченню; чи надають цим змаганням якое значення; чи беруть присутні самі участь у якихось змаганнях.

Після обговорення викладач підбиває підсумки виконання вправи: відзначає позитивні моменти (зокрема, обговорення і спільної взаємодії), а також можливі недопрацювання (дає необхідні пояснення), після чого пропонує наступну вправу.

На подальших заняттях із даного курсу вивчалися теми, де розглядалися особливості підготовки особистості до подальшого самостійного життя: в сім'ї, в школі і у ВНЗ; особлива увага приділялася формуванню якостей особистості, що визначають її конкурентоспроможність. При цьому студентам пропонувалися відповідні вправи: “Моє виховання в сім'ї”, “Моя підготовка до самостійного життя”, “Мій улюблений предмет у школі”, “Що мені дала школа”, “Чим зумовлений мій професійний вибір”, “Найнеобхідніші навчальні предмети у ВНЗ”, “Мій улюблений викладач”, “Наскільки я готовий до майбутньої професійної діяльності за обраним фахом” та ін.

Багато вправ було взято з різних джерел на дану тему, що вказані у переліку опрацьованої літератури, за умови що вони підходили до певної теми, інші доводилося розробляти само-

стійно. Так, при розгляді проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахових психологів студентам пропонувалися вправи наступного змісту.

Вправа «Що робить мене конкурентоспроможним фахівцем»

Мета: з'ясувати власні переваги, як фахівця з психології, які дозволяють досягнути успіху в професійній діяльності.

Інструкція: наведіть міркування з приводу того, наскільки ви готові до здійснення професійної діяльності за обраним фахом. Що вивчили, освоїли, який досвід діяльності набули. Які маєте переваги перед одногрупниками (відвідували курси, навчалися дистанційно, опанували самостійно і т. д.). Наведіть ті переваги, завдяки яким сподівається отримати роботу за спеціальністю й успішно її виконувати. Чи маєте перспективний план професійного зростання?

Обговорення: що з освоєного за роки навчання у ВНЗ увійшло в список; що з того, чого не вивчали у ВНЗ, найчастіше траплялося у переліку; чи багато присутніх впевнені у власній конкурентоспроможності; на що вони розраховують; які інші позиції трапляються та які їхні причини.

З огляду на шанси подальшої успішної практичної професійної діяльності чималий інтерес для студентів становить тема «Особливості працевлаштування професійного психолога у ринкових умовах». Для її детального опрацювання на практичних заняттях студентам пропонувалися відповідні тренінгові вправи.

Вправа «Мої шанси на успіх у працевлаштуванні за спеціальністю»

Мета: з'ясувати думки учасників про ймовірність працевлаштування за спеціальністю, та чинники, що впливають на цей процес.

Інструкція: поміркуюте про власний досвід виконання діяльності за спеціальністю, або її пошуку, або про наміри її знайти. Що збільшує шанси на успіх, а що зменшує їх? Що необхідно зробити для здобуття бажаного, на яку допомогу можна розраховувати тощо.

Обговорення: чи багато з присутніх мають досвід практичної діяльності; чи робили спроби пошуку роботи за спеціальністю; чим пояснюють невдачі ті, кому не вдалося знайти роботу; що сприяло досягненню успіху у тих, кому це вдалося; що ще можна зробити для досягнення бажаного.

Нерідко в якості вправ студентам пропонувалося з'ясувати та пояснити сенс притчі, з психологічним наповненням і відповідної тематики. Зокрема, були запропоновані: «Жителі в місті», «Ведмідь у тій клітці», «В руках долі», «Лоторейний квиток» [13] й ін. Для розвитку ефективності сумісної взаємодії пропонувалися вправи: «Адміністратор», «Катастрофа» [11], «Валіза» [12] та їм подібні, як підібрані з запропонованих у наведених джерелах, так і інші. У кінці кожного заняття, як правило, студентам пропонувалася вправа на рефлексію, після чого всі разом виконували ритуал прощання (що раніше їм теж не пропонувалося).

Таким чином організовані практичні заняття викликали чималу зацікавленість у студентів, вони охоче брали участь в обговореннях, нерідко висловлювали нестандартні погляди та підходи до розгляду певних ситуацій і вирішення вправ,

ділилися наявним досвідом тощо. Про це свідчить і наступна обставина: хоча в умовах проведення тренінгу була передбачена можливість відмовитися від свого виступу (всі присутні брали участь в обговоренні по черзі), або від пояснення певних ситуацій чи висловлювань, проте протягом всього курсу нею ніхто не скористався. Тобто при обговоренні всеможливих життєвих ситуацій студенти виявили не лише достатню підготовленість, але й максимальну відвертість.

Після того, як технологія проведення занять була налагоджена і належним чином відпрацьована, спочатку найпідготовленішим студентам, а потім і всім іншим було запропоновано спробувати себе в ролі ведучого тренінгу (такого досвіду практично ніхто з присутніх не мав). Це було зумовлено необхідністю того, що кожен практичний психолог повинен вміти самостійно проводити всеможливі тренінги; тому студенти охоче скористалися з наданої нагоди. На практичних заняттях із декотрих тем курсу в якості тренінгів використовувалися сюжетні рольові та ділові ігри; проте інформація про цю частину дослідження потребує окремої публікації.

Ще одне питання потребує ретельного розгляду в даному викладі: за рахунок чого відбувається особистісне зростання в процесі тренінгових занять? Згідно з сучасними науковими уявленнями, особистість формується в діяльності. Які види діяльності – за тематикою тренінгів – задіяні? Передусім вони були наступні.

А) Навчальна та ігрова діяльність – у процесі вивчення певних тем за конкретним навчальним курсом обігруються різні ситуації, внаслідок чого формуються необхідні знання, вміння та навички. Всі вони входять у професійну підструктуру структури особистості тих, хто навчається.

Б) Спілкування, яке відбувається в процесі проведення тренінгів, має активний характер, професійне за спрямованістю і особистісне за рівнем. Сформовані в цьому процесі навички спілкування також формують відповідні якості особистості фахівця, які є професійно значущими і можуть бути використані у майбутній професійній діяльності.

В) Робота в команді, створення необхідних навчальних ситуацій під час тренінгу, їх спільне опрацювання, вироблення навичок міжособистісної взаємодії, також виробляють необхідні у подальшій фаховій діяльності практичного психолога навички.

Г) Набуття навичок аналізу ситуацій, яке відбувається в ході тренінгу, під керівництвом викладача, управління процесом проведення тренінгу, підбиття підсумків та здійснення узагальнень, також надає змогу виробляти необхідні у роботі практичного психолога вміння та навички.

Д) Проте найбільшу можливість для професійного зростання відкриває можливість застосування набутого досвіду, як у повсякденному житті, так і у професійній діяльності. В процесі тренінгів фахівець не лише одержує інформацію про себе й інших, у різних ситуаціях, про всеможливі особистісні сильні сторони чи можливі вади; він має змогу аналізувати її і використовувати для особистісного і професійного самовдосконалення. Набуті знання і навички формують відповідні мотиви поведінки, які дозволяють за-

діювати нові прийоми, методи взаємодії, освоювати нові сфери діяльності, тобто максимально задіювати процес особистісного зростання шляхом розвитку власних переваг і подолання виявлених недоліків.

Проведене дослідження дає підстави зробити наступні **висновки**:

1. Огляд наукових публікацій за обраною темою дозволив констатувати, що в працях науковців наявні всі необхідні напрацювання, які дозволяють належним чином теоретично обґрунтувати і адекватно застосовувати на практиці тренінгові технології особистісного розвитку в процесі підготовки студентів різних спеціальностей.

2. Застосування тренінгових технологій особистісного розвитку в процесі підготовки майбутніх фахових психологів дозволяє посилити практичну компоненту їхньої навчальної діяльності, активізувати процес формування необхідних практич-

них навичок, а також підсилити позитивну мотивацію до навчання та подолати певні труднощі, пов'язані з опануванням обраною професією.

3. Впровадження тренінгових технологій особистісного розвитку у процес підготовки майбутніх фахових психологів дозволяє підняти інтерес до пропонованих навчальних курсів і певних тем у студентів, зацікавити їх до подальшого самостійного професійного вдосконалення, має позитивний вплив на залучення їх до роботи над собою в ході освоєння практичної діяльності за обраним фахом, а також на процес формування їхньої професійної компетентності.

У майбутньому передбачено здійснити необхідне допрацювання технології застосування тренінгів у навчальній роботі зі студентами-психологами, враховуючи досвід її апробації, і рекомендувати до широкого впровадження у процес їхньої підготовки.

Список літератури:

1. В'янтюк Ю.В. Професійна компетентність майбутніх психологів: сутність і можливості формування / Ю.В. В'янтюк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2016. – № 4. – С. 36-47.
2. В'янтюк Ю.В. Стан підготовки майбутніх психологів у ВНЗ України з позицій сучасних вимог / Ю.В. В'янтюк // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1(40). – Ч. III. – С. 395-399.
3. В'янтюк Ю.В. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів у суспільстві на зміст підготовки майбутніх психологів / Ю.В. В'янтюк // Молодий вчений. – 2017. – № 1(41). – Ч. III. – С. 372-376.
4. В'янтюк Ю.В. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх фахових психологів у ВНЗ / Ю.В. В'янтюк // Молодий вчений. – 2017. – № 3(43). – Ч. II. – С. 245-249.
5. В'янтюк Ю.В. Концепція формування професійної компетентності майбутніх психологів у ВНЗ / Ю.В. В'янтюк // Молодий вчений. – 2017. – № 4(44). – Ч. III. – С. 351-355.
6. В'янтюк Ю.В. Розробка навчального спецкурсу «Психологія конкурентоспроможної особистості» / Ю.В. В'янтюк // Науковий вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Психологічні науки». – 2017. – № 1. – С. 39-50.
7. Клімова Е.К. Психологія успеха. Тренінг личностного и профессионального развития : учебно-методическое пособие / Е.К. Клімова, О.А. Помазіна, О.Н. Вакурова ; науч. ред. Е.К. Клімова. – СПб.: Речь, 2013. – 160 с.
8. Митник О.Я. Професійна підготовка практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця: методологічний аспект / О.Я. Митник // Професійна підготовка практичного психолога як конкурентоспроможного фахівця: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за заг. ред. В.І. Бондаря, О.Я. Митника. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 77-86.
9. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціально-психологічний тренінг / Л.Е. Орбан-Лембрик // Соціальна психологія : підручник : у 2 кн. Кн. 2. Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. – Чернівці: Книга XXI, 2010. – С. 399-405.
10. Психогімнастика в тренінгу / Под ред. Н.Ю. Хрящевой. – СПб.: Речь; Институт Тренінга, 2006. – 256 с.
11. Пузиков В.Г. Технологія ведення тренінгу / В.Г. Пузиков. – СПб.: Издательство «Речь», 2007. – 224 с.
12. Рамендик Д.М. Тренінг личностного роста : Учебное пособие / Д.М. Рамендик. – М.: ФОРУМ; ИНФА, 2007. – 176 с.
13. Святенко Ю.О. Тренінг особистісного зростання : навч.-метод. посіб. / Ю.О. Святенко. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 112 с.
14. Семенова Е.М. Тренінг емоціональної устійчивості педагога. Учебное пособие / Е.М. Семенова. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 224 с.
15. Сидоренко Е.В. Тренінг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е.В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2003. – 208 с.
16. Тренінг профессиональной идентичности: Руководство для преподавателей вузов и практикующих психологов / Автор-составитель Л.Б. Шнейдер. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. – 208 с.
17. Фопель К. Создание команды. Психологические игры и упражнения / К. Фопель ; Пер. с нем. – М.: Генезис, 2003. – 400 с.
18. Фопель К. Технологія ведення тренінгу. Теорія і практика. / К. Фопель ; Пер. с нем. – 2-е изд. – М.: Генезис, 2005. – 267 с.
19. Фопель К. Психологические группы : Рабочие материалы для ведущего : Практическое пособие / К. Фопель ; Пер. с нем. 5-е изд., стер. – М.: Генезис, 2004. – 256 с.
20. Фопель К. Сплоченность и толерантность в группе. Психологические игры и упражнения / К. Фопель ; Пер. с нем. – М.: Генезис, 2003. – 336 с. – (Все о психологической группе).
21. Шевцова Й.В. Тренінг личностного роста / Й.В. Шевцова. – СПб.: Речь, 2003. – 144 с.
22. Шапошнікова А.С. Засоби формування конкурентоспроможності практичного психолога в процесі навчання у ВНЗ / А.С. Шапошнікова // Професійна підготовка практичного психолога як Анотація конкурентоспроможного фахівця: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за заг. ред. В.І. Бондаря, О.Я. Митника. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 138-156.

Винтюк Ю.В.

Национальный университет «Львовская политехника»

ПРИМЕНЕНИЕ ТРЕНИНГОВ ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПСИХОЛОГОВ

Аннотация

В статье предпринята попытка рассмотреть особенности и порядок применения тренингов личностного развития в учебной работе со студентами-психологами. Проведён обзор научных публикаций по выбранной теме, в результате выяснена тематика и подходы к использованию тренингов в учебном процессе. Рассмотрены особенности применения тренингов личностного развития в процессе подготовки специалистов в ВУЗе. Освещена специфика проведения тренинговых занятий со студентами-психологами. Сделаны выводы из проведенной работы и намечены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: компетентностный подход, формирование профессиональной компетентности будущих психологов, формирование конкурентоспособности, тренинг личностного развития.

Vyntyuk Yu.V.

National University "Lviv Polytechnic"

APPLICATION OF TRAININGS OF PERSONAL DEVELOPMENT IN THE PREPARATION OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

Summary

In the article an attempt is made to consider the peculiarities and the course of the use of personal development trainings in educational work with students-psychologists. A review of scientific publications on the chosen topic was carried out, as a result, the topics and approaches to the use of trainings in the educational process were clarified. Peculiarities of the use of personal development training courses in the process of training specialists at higher educational institutions are considered. The specifics of conducting training sessions with psychologists are highlighted. The conclusions from the work are made as well as the outlined prospects for further research in this direction.

Keywords: competence approach, formation of professional competence of future psychologists, formation of competitiveness, training of personal development.